

ביאור במעשה פנחס

תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל (כה, יג).

צריך ביאור הלשון 'אשר קנא לאלקיו' – בלשון יחיד, וכי רק אלוקיו הוא הו"ל לומר ל'אלקים'? בספר אפריון (לבעל קיצור שולחן ערוך, בהג"ה) כותב: שמעתי מפי קדוש אדוני מורי ורבי הגאון בעל אמרי אש (- המהר"ם א"ש) זצ"ל שאמר בשם הגאון בעל אוהל דוד זצ"ל, לבאר כדרך מה שאיתא הטעם

א. הגאון בעל קיצור שולחן ערוך זצ"ל היה דיין באונגוואר, והאב"ד שם היה הגה"ק המהר"ם א"ש זצ"ל שממנו שמע הדבר תורה, והמהר"ם א"ש זצ"ל אמרה בשם ה'אוהל דוד' זצ"ל שהיה חותנו. ה'אוהל דוד' הוא הגה"ק רבי דוד דייטש זצ"ל תלמיד הנודע ביהודא. מרן ה'חתם סופר' זצ"ל החזיק מאוד ממנו, וכן רואים ממה שכותב הגאון רבי יוסף נפתלי שטערן זצ"ל בהגה להספד של החת"ס עליו (עי' לקמן באורך אודות ההספד עליו) וז"ל: הרבה שמעתי מכבוד מו"ח ר' שלמה אלכסנדר סופר זצ"ל (בן הגה"ק רבי שמעון אב"ד קראקא) מתמימות ומעוצם מידת השתוות של הגה"צ ר' דוד הזה, ודבר אחד אזכיר פה: פ"א הגיע למאמעסדארף לבקר את החת"ס (שכיהן שם כרב בימי צעירותו), והיות שבא מאוחר בלילה הלך לביהמ"ד אשר שמה עסקו תלמידי החת"ס בתורה, ומפאת שלא ידעו מיהו האורח הנכבד הזה הפסיקו ממשנתם רק להושיט ידם להאורח, ולא השגיחו עוד על הגאון ז"ל. באישון ליל כשהגאון רצה לנוח לקח לו תרמילו וישם מראשותיו וישכב במקום הקדוש ההוא 'על הארץ'. הבוקר אור, והחת"ס בא לביתו מדרשו, פתאום ראה את רבי דוד זצ"ל שוכב על הארץ, ונרתע לאחוריו וצעק "ס"ת מונחת על הארץ" וגזר (או אמר ש'מן הראוי לגזור') - תענית, על תלמידיו!

מעובדא זו נראה ג"כ את מידת ההשתוות שלו ופשטותו איך שהשכיב עצמו על הארץ. כן מסופר בענין שכידוע שה'חתם סופר' התנהג בגינוני מלכות, ואמר פעם שעושה זאת רק בשביל כבוד שמים. והוה מעשה שפעם ביקר החת"ס אצל רבי דוד דייטש זצ"ל שכל הנהגתו היה בפשטות, וכשישב ליד שולחנו הבחין בקופסת המלח שהיה גוש עץ והסתכל עליה ונפשו עגמה בצערן של ת"ח שחי בדחקות כזו, ורבי דוד הבחין שהחת"ס מעיין בדבר, ובעוצם תמימותו חשב שמא מקנא בו בחפץ זה, לכן אמר לו: פרעשבורג'ער רב איך גיב עס אייך במתנה גמורה אבער זייט נישט עובר אויף לא תחמוד...

בענין ההספד שנשא החתם סופר על רבי דוד דייטש סיפרו תלמידיו (בספר זכרון למשה מובא מהגרמ"מ מאנהיימער זצ"ל ששמע מאביו רבי יצחק שלמד ז' שנים אצל החת"ס והיה נאמן ביתו), שרבי דוד זצ"ל נסתלק ביום כ"ב סיון שנת תקצ"א, והעלימו את דבר מיתתו מהחתם סופר זצ"ל. אח"כ בחודש תמוז נסע למרחץ ביסטשאן, ושם נתודע על פטירתו,

שאמר השי"ת 'אנכי ה' אלקיך' בלשון יחיד, כדי שכל איש מישראל יהיה בעיניו כאילו לו לבדו ניתנה התורה. שאם יראה אנשים רבים ח"ו פורקים עול התורה לא ישגיח בהם, וזהו הכוונה אנכי ה' אלקיך – שלו לבדו אמר ה' שהוא אלקיך. וגם פנחס עשה כך, כי הלא היו שם גדולי הדור כמשה ואהרן ועוד, וכולם שתקו, אולם הוא קנא לאלוקיו כאילו הוא אלקיו לבדו ולא השגיח במה שגדולי הדור שותקים.

אולם לא הספידו תיכף, כי חיכה עד חזרתו לביתו שם יספידו כדת וכדין.

והנה שם במרחץ היה מעין אחד של מים חמים שכל הקהל רחצו שם, ודלתותיו היו פתוחות, אולם החתם סופר היה יורד למרחץ לכבד בלי שום איש. באחד הפעמים כששהה שם נפלו הדלתות שהיו מברזל ונסתם הפתח, וההבל והחום היה נורא, ומבפנים לא היה אפשר לפתחו בכח האנושי, והיה בסכנה גדולה וסכנת מות היה מרחפת עליו מהחום וההבל, ותיכף התחיל החת"ס לפשפש במעשיו למה בא לידי זה, וכרגע עלה במחשבתו דברי חז"ל (שבת קה): שאמרו: "המתעצל בהספידו של ת"ח ראוי לקברו בחייו", וע"כ בא לו מעשה זה שהיה מוצא עצמו כאלו נקבר בחייו - וקיבל עליו שאם הקב"ה יעשה לו נס להצילו מסכנה זו תיכף יאסוף כל הנמצאים בביסטשאן ויספיד את הגאון הנ"ל, ובאותו רגע פתאום נפתחו הדלתות מעצמם ויצא בשלום! וכן קיים נדרו והספידו כראוי.

[וב'דרשות חתם סופר' מובא ההספד (ח"ב עמ' שפ"ה) מה שאמר בביסטשאן, ובתוך דבריו מזכיר החת"ס בענין עצם נסיעתו למרחץ שהוא כעונש לו, זל"ק (כד"ה וע"ה): כאשר אני היום נתחייבתי יסורים וגלות מקהילתי וישיבתי וביטול תורה להתגורר פה במרחץ לעסוק ברפואות, והזמין לי השי"ת להיות סמוך ונראה לשכיבת מקום הגה"צ זצ"ל (-כנראה שביסטשאן סמוך למקום קבורת הגר"ד דייטש) להספידו פה ברבים ואני מיצר מצד ושמה שהזמין לי הקב"ה עונשי על דבר מצוה וכבוד התורה.]

ג. בענין זה שצריך האדם לחשוב שלו לבדו ניתנה התורה, מובא בספר ארץ החיים להגה"ה ר' חיים ליבערווהן זצ"ל (במערכת הרה"ק מאפטא ז"ע אות מא) לגבי חובת האדם בעיקבתא דמשיחא, ששמע מאביו ששמע מהרה"ק מאפטא בסעודת חנוכה תקפ"ה מה ששמע מהרה"ק רבי ברוך ממועזיבו ז"ע נכד הבעשטה"ק, אשר קודם ביאת גואל יהיה צריך ללמוד הפשט בהפסוק (תהלים מו, ג) "על כן לא נירא בהמיר ארץ" - איך האב קיין מורא נישט אז אפילו די גאנצע וועלט וועט זיך שמדן ח"ו, איך וועל אלץ גלייבען אז עס איז פארהאן אַ גאָט אויף דער וועלט! ע"כ. [עיי"ש עוד מה שדיבר הרה"ק מאפטא בסעודה זו, על הזמנים ההם באחרית הימים, שהס"ם מצא דרך חדש, שישפיע לעולם שפע גדול וכל מי שהרוויח רובל אחד ירוויח עשר וכדו', וכמו כן גביה החוצאות עד אין שיעור, ואח"כ יקח הס"ם כל השפע בהורה ויהיה דחקות הפרנסה עד שאיש את רעהו חיים בלעו, ויהיה הסתרה גדולה, 'אנכי הסתר אסתיר' - היינו חבר ישראל שיסור מדרכו הטובה זה יצליח דוקא, והבר ישראל אשר ירצה להחזיק באמונתו יהיה מוכרח להחזיק בבי ידיו בחרב פיפיות, וזה ישאר באמונתו!]

טעם שרק כאן גילה הכתוב את שם 'זמרי וכזבי'

ושם איש ישראל המוכה אשר הכה את המדינית
זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני וגו' כזבי בית
צור וגו' (כה, יד).

הקשו המפרשים, דקשה ממה נפשך, אם חפץ ה' לגלות שמות המוכים, היה לו להזכירם בשעת מעשה כשאמר (בסוף פרשת בלק פסוק ו) והנה איש מבני ישראל, שם היה מקום להזכירו ולומר והנה איש וגו' זמרי וגו', וכשהזכיר גם כן המדינית היה לו להזכיר שמה. ואם התורה כיסתה עליהם, כדרך שכיסתה על המקושש בשבת, למה נמלך להזכיר כאן שמם?

א] ה"אור החיים" הק' מפרש (יסוד הדברים נרמז בדברי רש"י כאן) אכן האדון ברוך הוא אינו חפץ לזלזל אפילו ברשעים לפרסם מי בעלי דברים המתועבים, ומקושש יוכיה, גם במה שלפנינו תראה שלא גילה אותם בשעת מעשה, אלא דוקא אחר שהזכיר שבח פנחס אשר פעל ועשה הטוב שקנא לה' ויכפר על בני ישראל, זכר גם כן, כי לא קינא באדם פחות - אלא באדם גדול נשיא בית אב, עם האשה ראש הקליפות ואביה מלך, כאומרו (פסוק טו) ראש אומות בית אב, ונתעבה במיתה בזויה לעין כל. ובכל כיוצא בזה - שמו יתברך מתקדש, לזה יחסה לומר בת מלך היא, והגם שיש זלזול לאיש ישראל לא יגרע מצדיק עיניו (איוב לו ז), כדרך אומרו (משלי י ז) זכר צדיק לברכה, הגם ששם רשעים ירקב (שם) באמצעות כן.

*

ב] בספה"ק "ערבי נחל" מבאר הענין באופן מחודש, בביאור מעלת שמות בני ישראל, דהנה אמרו חז"ל (עי' ראשית חכמה פי"ב, במסכת חיבוט הקבר פי"ב) בעניני חיבוט הקבר כי בא הממונה ושואלו מה שמו ואם רשע הוא אינו זוכר שמו והוא מכהו וחובטו, והוא לכאורה דבר פלא ותימה הוא, דממה נפשך אם הוא רשע וראוי לחובטו, למה זה ישאל לשמו והוא פלאי, וגם מה זה ועל מה זה לא ידע שמו?!

אכן פשט הדבר כי ידוע 'נפש חיה הוא שמו', וכשאדם הולך בדרך התורה מתגדל חיותו ע"י שאותיות שמו מקבלים מילוי ומילוי המילוי, וכן מוסיף כח ע"י מעשיו בכל הנמצאים בדומם צומח חי מדבר והקליפה מתרוקנת, וכשח"ו עושה היפך התורה מתרוקן אותיות שמו מהמילוי ונעשה חיותו בצמצום כדי סיפוקו לבד, וכן גורם בכל הנמצאים וממלא ח"ו צירופים הרעים

ג. כידוע שזהו ענין הסגולה להזכיר פסוק ששמו רמוז בו, לפני יהי לרצון שאז יזכור את שמו ביום פקודתו (קיצור של"ה).

שמות הרעים של הס"א, וכשמרשיע עוד - גורם לאבד גם אותיות העצמיים של שמו, וכשגורם ע"י מעשיו לאבד כל אותיות שמו, בעל כרחך הוא מת ונאבד מן העולם, כי נפסקו הצינורות אשר ע"י היה דבוק בשורשו'.

וזהו ענין 'ושם רשעים ירקב', וארז"ל (יומא ל"ה:) דלא מסקינן בשמייהו כי נאבד שמם ואין לו שם כלל, ונשאר מבלי שם ושארית בארץ, ולכן הרשע אינו יודע שמו כי באמת אין לו שם כלל, ולהיות כי ה' חפץ שהרשעים יצדיקו דין בעצמם לזאת חותם יד כל אדם בו, לפי שכל דרך איש ישר בעיניו לכן ידע הרשע בעונו.

והנה כל העונשים הכתובים בתורה, עם היות שיש בהם אכזריות ודין לפי הנראה, מ"מ האמת הוא שעיקרו רחמנות וחמלה, כי אותו העונש הוא תיקון על פגמו כי ע"י העבירה אבד שמו ופגם את עצמו, וכשעשו לו בית דין העונש המגיע לו, הוא מתקן ובא למדרגתו הראשונה, ואין העונש ההוא על צד אכזריות ונקמה כלל, אלא כמוציא כתם מהבגד ע"י כף מלא גחלים, רק שגזרה חכמת הבורא ב"ה כי העובר עבירה זו אי אפשר תיקונו אלא ע"י סקילה בכל פרטי דיניו, שיהיה גבוה שתי קומות וכל שאר פרטי, ובעבירה אחרת אי אפשר תיקונו אלא ע"י שריפה בכל פרטי דיניו, וכן כולם, נמצא כל עונשי התורה הם רחמים ודין מעורבים ועיקרם רחמים".

ד. ומבאר עוד הערבי נחל: ולזאת ארז"ל (עירובין יט.) רשעים אפילו בפתחו של גיהנום אינן חוזרין בתשובה, ופירש מהרש"א בחידושי אגדות כי הרשע מחזיק את עצמו לצדיק, ואפילו כשמביאין אותו לפתח גיהנום עדיין אומר בלבו שהוא צדיק, רק מוליכין אותו דרך גיהנם, כמו שמוליכין הצדיקים דרך גיהנם להעלות משם נשמות... ועד שבא לגיהנם ורואה שהאש שורפתו, אז אומר לו לבו שהוא רשע, ואז מראין לו בבית דין שלמעלה כל פרטי מעשיו כדי שיצדיק דין שמים בעצמו, ולכן לטעם זה בחיבוט הקבר שהוא קודם בואו אל הבית דין אם יכוהו כך יתרעם ויאמר שהוכה בחנם, לכן שואלין לו שמו, וכשאינו יודע מה שמו מזה הוא מבין ויודע בעצמו שהיה רשע ואבד שמו, ועי"ז יקבל הדין בלי ערעור זהו פשטות הדברים.

ה. ומבאר עוד הערבי נחל: הנה ארז"ל (כתובות ל.) מיום שחרב בית המקדש אע"פ שבטלו ד' מיתות, אבל דין ד' מיתות לא בטלו, מי שנתחייב סקילה וכו', ולהבין דבריהם נראה לפענ"ד שהורו רז"ל מוסר נמרץ, איך ישמר האדם את עצמו בזמן הזה מעבירה, כי הוא מסוכן מאד, כי בזמן בית המקדש היה אפשר לעוברי עבירה להתתקן ע"י שהיה בית דין, ויתנו לו העונש המגיע והיה דין ורחמים וכאמור, משא"כ בזמן הזה שאין בית דין אי אפשר להתתקן כי אין דנין דיני נפשות, ויותר מזה כי המתחייב סקילה או שריפה וכדומה, מזדמן לו עונש מעין עונש המגיע לו, ואעפ"כ אינו מתתקן עי"י, כיון שלא נהרג על פי כל הדינים. ולזה אמר דין ד' מיתות לא בטלו, ר"ל כי רחמים שהיו מעורבים בטלו עכשיו, כיון שאין בית דין, רק שעכ"פ דין ד' מיתות בית דין לא בטלו, ר"ל הדין המעורב לא נתבטל והבן.

בענין המעלה בשמות של ישראל שתלוי הרבה משורש נשמתו, נעתיק מדברי קדשו של הספה"ק **"באר מים חיים"** (בראשית ב, יט), דעיקר קריאת שמות של אדם היה הכל ל'נפש חיה' - כלומר לערך הנפש שבו ששם זה הוא חיותו, ועל כן שמעתי **מפי אדמו"ר נזר ישראל וקדושו אור עולם המפורסים מוה' יחיאל מיכל זצוקללה"ה (מזלאטשוב)**¹ שאמר לי בפירושו, **שחלילה לשנות שם אדם החולה אם לא אדם שכל מעשיו כמעט ברוח הקודש, כי שם הנקרא לאדם בעת הוולדו ודאי רובו ככלו מזדמן מאת הקב"ה באשר הוא שמו למעלה והוא חיותו של אדם כל ימיו כאשר הוא חי על פני האדמה.** והנה החולה ודאי צריך לחיזוק ביותר ולפעמים אין לו חיזוק אחר כי אם זה החיזוק של השם, ואם עוקרין אותו כדרך שאומרין ומעתה לא יקרב יקרא עוד שמך' וכו' והשם השני אפשר כי לא מחיותו הוא, ונשאר בלא מחזיק החיות שלו. עיי"ש עוד.

ידוע שמחשש זה נמנעו צדיקים רבים להוסיף שמות, אולם בדורנו היה אחד מיוחד בענין זה, הלא הוא **הרה"ק מהר"י מפשעווארסק זי"ע** שאצלו ראו דברים נפלאים בענין השמות (חמיו **רבי איציקל זי"ע** כמעט ולא ראוהו עוסק בענין זה). ועובדא ידענא מאיש אשר עבר עליו כמה צרות, ורב אחד מירושלים הוסיף לו שם על שמו, ומצבו רק נתדרדר יותר, ושלח קוויטל להזכיר אצל הרה"ק מפשעווארסק זי"ע והוא לא הכירו כלל, ותיכף כשהסתכל בקוויטל שאל: **ווער האט דא צוגערירט צום נאמען?** כי ראה ששינו את השם שלא כראוי.

מענין לענין, בענין השם של האדם ששייך לשורש נשמתו, סיפר הרה"ק מהר"י מפשעווארסק זי"ע שבעת נולד אחד הבנים להרה"ק מצאנו זי"ע אמר לו רבו הרה"ק מראפשיץ שיקראוהו בשם 'אהרן', סתם ולא פירש. כששלח הרה"ק מצאנו לחותנו הגה"ק הברוך טעם זצ"ל שנולד לו בן ונקרא בשם 'אהרן', וידע הברוך טעם שמכל הצדדים אין סבא שנקרא בשם זה, לכן השיבו: וכי אנו ממשפחת הגרים שצריכים לקרוא בשם המוזכר בתורה?! אבל לשנים נתברר שבן זה הלא הוא הרה"ק **רבי אהרן מקרייז-צאנז זי"ע** נסתלק ביום ראש חודש אב - ביומא דהילולא של אהרן הכהן! וכנראה ראה הרה"ק מראפשיץ ברוח קדשו שיש לו שייכות לאהרן הכהן בשורש נשמתו.

נחל, שלפי ביאורו, הרי זה שאסור להרגו אח"כ הוא משום שאינו יכול להתתקן אחר גמר המעשה - ולא משום תשובה, ואף אם עשה ג"פ אסור להרגו.

ז. נכון לציין שהבאר מים חיים היה מתלמידי המגיד מזלאטשוב, והערבי נחל היה תלמידו של הרה"ק רבי פייבוש מזבאריז זי"ע בעל היושר דברי אמת שהיה תלמידו של המגיד מזאלטשוב זי"ע (וכדאי לציין, שהערבי נחל בהגותו "לבושי שרד" על שו"ע, מביא פעמיים את רבו רבי פייבוש מזבאריז זי"ע, בסי' קס"ח וביו"ד).

וממשיך הערבי נחל לעניננו כאן: והנה אמרו חז"ל (סנהדרין פא:): הבוועל ארמית קנאים פוגעים בו - ודוקא בשעת מעשה כמו שהיה במעשה דפנחס אבל אם גמר המעשה ופירש ממנה ההורגו נהרג עליו. לכאורה יפלא דמשמע דעון זה קיל משאר עונות שאסור להרגו אלא בשעת מעשה, והרי באמת הוא חמור מכל העבירות כמבואר באה"ע (טז, ב). אלא הענין דאדרבא באמת הוא חמור מכולם, ובכל העבירות אף אחר גמר המעשה ההוא יכול הוא להתתקן ע"י המיתה שנתחייב על העבירה ההוא, ולכן נהרג, משא"כ הבוועל ארמית אי אפשר להתתקן, אלא אם כן הקנאי הורגו לשם קנאת ה' בעוד שלא גמר העבירה, אבל אחרי גמרו המעשה אין לו תיקון בכל מיתות שבעולם, **ולכן כיון שעיקרי עונשי התורה הם על צד רחמנות כדי שיתתקן, וזה ששוב לא יהיה לו תיקון אסור להורגו, ואפילו בשעת מעשה אי אפשר לו להתתקן, אלא בהיות ההורגו קנאי ופוגע בו לשם קנאת ה' צבאות.**

ובזה מבוארים הפסוקים, כי בתחלה בעת עשיית המעשה לא הוזכר שמו כי אבד שמו ולא היה לו שם כלל, ואחר שסיפר הפסוק איך הרגו פנחס ונעשה לו נס שהרגם **בשעת** העבירה, ואח"כ העיד ה' בקנאו את קנאתי שהרגו לשם קנאה לא לשם מחשבה אחרת א"כ עי"ז נתתקן וחדר למעלתו הראשונה. ולזה אמר אח"כ "ושם איש ישראל", כי היה לו שם לסיבת המוכה שנעשה עונשו שפגע בו קנאי, וכן שנעשה כדינו בסיבת "אשר הוכה את המדינית" - שנהרג בעוד שלא פירש ממנה ולכן חזר שמו 'זמרי בן סלוא', וגם תואר נשיא בית אב לשמעוני, גם צירופים האלה חזרו אליו, כי חזר למעלות הראשונה ונתתקן לגמרי!

ו. היוצא מזה שאחרי מעשה היה אסור להרגו. והנה הגה"ק רבי שלמה קלוגר זצ"ל בהגהות לשו"ע (אה"ע"ו סי' ט"ז) מבאר ענין של קנאים פוגעים בו שהוא דווקא בשעת מעשה, ואינו כשאר חייבי מיתות שעונשם אף אח"כ, דהנה הא דקנאים פוגעים בו הוא שאין ביד ב"ד לעשותו, רק הוא כמיתה בידי שמים. והחילוק בין מיתה בידי אדם לידי שמים הוא אם תשובה יועיל, כשב"ד פסקו אין תשובה מועלת לשנות הדין, משא"כ כשנתחייב בידי שמים תשובתו מועלת לשנות הדין. א"כ המתחייב בידי שמים א"א להרגו אחרי מעשה, שמא הרהר בתשובה, כמו שאמרו חז"ל (קידושין מט:): המקדש אשה ע"מ שאני צדיק מקודשת שמא הרהר בתשובה, אמנם 'בשעת מעשה' א"א שישוּב כי הוא כטובל ושרץ בידו ולכן 'רק אז' יכול הקנאי להרגו ולא אח"כ. והוסיף לזה חידוש גדול לדינא: לפ"ז נראה לי, אם מוחזק בחטא ג"פ ואז ברור שלא שב מותר להרגו גם אח"כ כמו שמצינו כעין זה במסור, ע"כ, אבל יש להקשות עליו ממעשי זמרי דאי' בגמרא שעשה יותר מג"פ, א"כ היה יכול פנחס להרגו אף אחר כך, ולמה אי' בגמרא שרק בשעת מעשה היה יכול להרגו? וצ"ע. וכל זה דלא כערבי

ושם איש ישראל המוכה אשר הכה את המדינית
זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני וגו' (כה, יד).

ענין חטאו של זמרי צריכה ביאור, איך בא לנשיא בישראל לעבור עון כזה, ובספה"ק שפתי צדיק" מרחיב ביתר עומק, דהנה חז"ל (סנהדרין פב:) אמרו שהיה 'שלומיאל בן צורישדי' שהיה נשיא שבט והוא שאול בן הכנענית, היינו שהיה ממש בן שמעון בן יעקב אע"ה, א"כ הרי היה מיורדי מצרים והכיר פני קודש הקדשים יעקב אבינו ע"ה, וכבר עבר עליו מאתים וחמשים שנים איך שייך שילך ח"ו לנבלה כזו?

ומבאר ה'שפתי צדיק' ביאור מחודש בכל הענין של זמרי: חנני השי"ת על פי ששמעתי מפי צדיקי רבותינו הק' ז"ל, כשהיו מסבבים במדינה האחים הק' רבי ר' אלימלך ורבי ר' זושא זצ"ל ועשו הרבה בעלי תשובה, ובא היצה"ר בדמות שחור ועמד לפנייהם כחומה משמים עד לארץ ואיים עליהם שאם לא יתפרדו לבל לילך עוד ביחד, אזי יפנה מכל עסקיו ויפנה רק עליהם להכשילם ח"ו, ומאז לא ראו איש לאחיו כל ימיהם. ובכן כמו שיש דרך להיצר לבקש ליתן לו רשות שיתחוב כל כחו בב' צדיקים ויסור מכל העולם, כן ומכל שכן שיש רשות לצדיק לקבל על עצמו כל מלחמות היצר, וכן היה כאן שכאשר ראה שלומיאל שנופלים ישראל - ובפרט בני שבטו - כזבובים ח"ו, על ידי מעשה שטים שהיה מוכן לזנות ח"ו, לקח על עצמו כל

ח. השפתי צדיק מפילץ היה בן בתו של חידושי הרי"ם וגם חתנו של בנו רבי אברהם מרדכי. בדברי ההסכמה לספרו כתוב האמרי אמת: האירו לנגד עיני כתבי קודש של כ"ק דודי הרה"צ זצ"ל מפילץ, והנני מסכים להדפיס כי בלי ספק יאירו דבריו בליבות הקוראים לעוררם להתקרב לעבודת השי"ת כאשר חפץ והשתוקק בהם בחייו וכו'. וכל יודעיו ומכיריו ראו כמה היה כולו מלא תורה ויראה דין רפיש מדבית אבא ע"כ. וסיפרו עליו, שבשנת אברכותו היה אצל הרה"ק רבי אברהם מטשעננוב זי"ע והעיד עליו: אברך זה מעודו לא פגם בצלם אלקים!
ט. בספה"ק "שם משמואל" (תרע"ו) מביא: וכ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה אמר שכוונתו היה לשמים, אלא שנתקלקל הענין ונלכד בפה. ואכן תימה הוא איך הגיע לידי כך (ומתוך דברי השפ"צ יתבאר זאת ג"כ)
י. לכאורה יש להביא ראי' שכן עוד נפגשו זה עם זה, כי ידוע שהרה"ק המאור ושמש היה תלמידו של הרבי ר' אלימלך זי"ע בסוף ימיו, ובספרו הק' "מאור ושמש" פרשת בלק, כותב וז"ל: שמעתי מפי אדמו"ר בוצינא קדישא רבי ר' אלימלך זי"ע כאשר שאל אותו ביחוד הצדיק המפורסם בוצ"ק אחיו מורנו הרבי משולם זושא זצ"ל הייתי אז אצלם כששאל אותו וכו' (ועי"ש הענין ששאל להר"א איך פועל ישועות ומופתים, ונענה לו אחיו שזאת ע"י 'התחברות הצדיקים').

מלחמות היצר, ואף שלא גמר לעמוד בנסיון, מכל מקום אין הכתוב מקפח שכר כל בריה, לכך כתיב 'מבני ישראל' בא, שהתעורר בו חמלה על כלל ישראל וחשב להצילם על ידי ירידתו, ומסתם עשה טובה למנוע כמה נפשות שלא נכשלו עוד, כי משך כל הסט"א וכל הנסיון על עצמו, ולא עמד בנסיון. ומכל מקום גם אחר פטירתו קראו הכתוב 'שם איש ישראל' להורות שלא אבד זכותו מה שנתכוון להיטיב לכלל ישראל, ואכן מדויק שזמרי לא עבד לפעור (כן גם אי' בחת"ס), כי אז לא היה הכתוב חס עליו, רק משך על עצמו כל הסט"א ומלחמות היצר דשיטים, ובפעור נצח את יצרו כי לא נכתב עליו חטא זה, מפני שעל חטא זה ידע שצריך לחגור מתניו כי אז ה' יצא דע"ז בוער מאוד, ובפרט שכל החוטאים בבנות מואב ומדין נכשלו גם בזה, רק על יצר דזנות חשב שזהו דבר קל לפניו שהי' מכבר מרוחק מתאוה זו, ובאמת לא הי' אפשרות בעולם כשירד לנסיון להינצל מזה, ונוכל לומר שסמך ביותר על זכותו מטעם שהכיר פני קודש הקדשים יעקב אע"ה כדמצינו בחז"ל שאמר רבי הא דעדיפנא מחבראי דחזיתי לר' מאיר מאחורי, עיי"ש עוד.

*

בעת שכבה הרבנית של הרה"ק ה"לב שמחה" זצ"ל על ערש דוי היה ערב שב"ק פרשת פנחס, וישב הלב שמחה בצד ולמד בספר שפתי צדיק קטע זה. חסידים אמרו אז, שלכן לומד בספר זה דייקא כי הרבנית בתקופת האירוסין חלתה במחלה מסוכנת, ושלח האמרי אמת להזכירה אצל דודו ה"שפתי צדיק" והבריאה. כשנסתלק השפתי צדיק אמר האמרי אמת: "די פעטער איז געוועהן א מתפלל ונענה". - ולכן למד הלב שמחה בספר זה לעורר זכותו עליה.

עכ"פ, אח"כ אמר הלב שמחה בביאור דבריו הק' של השפתי צדיק, שהטעות של זמרי היה שהרבוש"ע ברא את כל אחד בבחירה וא"א לשנותו ולקחת לעצמו הבחירה של הזולת, ואכן לא עלתה בידו. אולם הפטיר הלב שמחה: אבל רבי עם חסידים, ביכולת הרבי ליקח מחסידיו הבחירה! [ובפשטות הכוונה, שחסיד המקבל מרות מרבו הרי הוא מוסר זכות בחירתו לרבו ככל אשר יחפוץ יטנן].

אחרי שבת, נכנס אחד החסידים בקוויטל לה"לב שמחה", וביקש ממנו שכדבריו כן יעשה, ויקח ממנו הבחירה, השיב לו הלב שמחה בקצרה כדרכו: דו ווילסט נישט! והכוונה, כי בלי בחירה גמר אדם עבודתו עלי אדמות ואין לו שום מקום בעולם, כי תכלית הבריאה הוא להיות בעל בחירה ולהתגבר נגד היצה"ר.